

Inventarul locativ studentesc în Iașul interbelic

Marian Hariuc*

Cuvinte-cheie: *cămin studentesc, Universitatea din Iași, perioada interbelică, condiții de cazare.*

Viața universitară din România interbelică a cunoscut, prin necesitatea înființării unor „localuri” studentești, o nouă componentă în organizarea studiilor superioare. Urmările economice ale Marelui Război au făcut aproape imposibilă crearea unor condiții adecvate pentru tinerii veniți la Iași cu scopul de a urma o facultate. Primele încercări de organizare a mediului studentesc s-au desfășurat în condițiile grele generate de război, dar și sub influența unei dezordini administrative existente la nivelul instituțiilor centrale. Noua configurație teritorială a statului român a determinat un climat nou în cele două centre universitare de la Iași și București. Din această perspectivă, Universitatea din Iași s-a individualizat prin poziția geografică. În condițiile incertitudinilor legate de o nouă organizare a învățământului superior în România, un număr însemnat de tineri din Bucovina și Basarabia a ales să vină în „capitala Moldovei”, cu scopul de a urma o facultate. Problema era că aceștia luau contact cu realitățile sociale și economice ale unui oraș epuizat de efectele refugiului de aproape doi ani, care a angrenat întreaga comunitate locală într-un proces dificil de asigurare a funcționării statului român.

Obiectivele studiului de față urmăresc câteva direcții fundamentale legate de apariția și evoluția căminelor studentești ale Universității din Iași în perioada interbelică. Ne-am rezumat la o analiză a demersurilor instituționale de creare a unor condiții de trai pentru numărul tot mai mare de tineri veniți la facultate după 1918. Această perspectivă se referă în principal la măsurile luate de Universitate, dar deciziile au angrenat în

* Asistent cercetare științifică, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași.

numeroase rânduri și Ministerul Instrucțiunii Publice. În aceeași măsură, ne interesează evoluția înțelesului de *cămin studențesc* în raport cu spațiile care au deținut acest rol, deoarece perioada interbelică poate fi considerată o fază de început, raportat la teritoriul „vechii României”, pentru edificarea și administrarea acestui tip de edificiu, pentru înregistrarea lui în „evidențele” patrimoniului universitar și pentru reprezentarea lui ca parte integrantă a instituției și vieții universitare. Au existat și inițiative și agregări particulare, dar ele nu fac obiectul acestui studiu, mult prea restrâns pentru a epuiza tematica.

De la început, se cuvine să ținem cont că problema construirii unor cămine studențești a venit pe fondul unor situații de criză în care a fost pusă Universitatea chiar din faza imediat următoare unirii Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu Vechiul Regat. De asemenea, atunci când ne referim la problematica întemeierii unui cămin destinat studenților, planurile instituționale implică, în mod automat, și amenajarea unei cantine studențești. Dependența acestora vine îndeosebi din lipsa unor alternative de procurare a hranei cotidiene în rândul studenților din afara orașului. Pentru întreaga perioadă interbelică, existența unui spațiu destinat a fi locuit de studenți constituie o garanție a realizării studiilor superioare pentru cei mai mulți tineri proveniți din familii de țărani sau intelectuali ai mediului rural. Membrii corpului profesoral și mai ales componenta administrativă a instituției nu cunoscuseră până la acel moment provocările unui astfel de fenomen, care afecta în profunzime desfășurarea normală a activității universitare.

Sursele construiesc un peisaj ce definește, în mare parte, eforturile instituționale ale Universității din Iași de a închiria „localuri”, într-o primă fază, ulterior de a achiziționa proprietăți cu sprijinul autorităților de la București. Complexitatea și dificultatea demersului restitativ au contribuit însă la existența unui interes scăzut în plan istoriografic. Căminele din Iași, apărute în perioada interbelică, sunt invocate într-o manieră mai degrabă lapidară, în favoarea rolului exercitat de corpul studențesc în plan universitar și politic¹.

Primele „localuri” studențești din Iași

Ajuns la Iași, în vara anului 1918, Nicolae Bagdasar rememorează câteva imagini legate de condiții în care studenții din afara orașului

¹ Amintim studiul lui Ion Agrigoroaiei: *Studenți, cămine, cantine*, în Gheorghe Iacob, Alexandru-Florin Platon (coordonatori), *Istoria Universității din Iași*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010.

puteau locui pe parcursul anului universitar. Acesta susținea că odată cu deschiderea unui nou an universitar, moment produs în luna noiembrie, a fost pus la dispoziție un cămin studențesc, decizie pe care acesta o definea drept un „fenomen necunoscut înainte de război”². Descrierile lui Bagdasar nu sunt departe de realitățile vremii. Universitatea reușise să amenajeze o cantină la casele „Bonciu”, imobile aflate pe strada Sărărie. În privința căminelor, măsurile i-au privit, mai curând, pe tinerii basarabeni veniți la studii în România, ceea ce l-a determinat pe rectorul Constantin Stere să solicite „fonduri speciale” pentru aprovizionarea căminului și a cantinei³. În schimb, amintirile lui Bagdasar oferă o imagine mai clară asupra problemei căminelor studențești de la București, acolo unde avea să înceapă studiile superioare. Inițiativa amenajării venise din partea unor studenți care reușiseră să transforme imobilul unei foste școli maghiare în cămin. Susținerea cea mai mare era din partea unui comitet format din „doamne din înalta societate bucureșteană”. Instituirea „localului” situat în strada Sfinții Voievozi era similară cu situația de la Iași, deoarece nu existaseră cămine studențești în anii anteriori⁴.

Intențiile de reluare a cursurilor au apărut pe fondul unor provocări distincte de cele existente în perioada antebelică. În primă fază, unirea Basarabiei cu Vechiul Regat a determinat un flux masiv de tineri hotărâți să urmeze o facultate la Iași. Noile realități generate de război au poziționat instituția în rolul de principal actor local în primirea și integrarea acestora, plecând de la garantarea actului educațional și până la identificarea unui spațiu care să le permită traiul într-un oraș bulversat de efectele suprapopulării. În toamna anului 1918, Senatul Universitar a luat decizia de a fi achiziționată o clădire în care să fie amenajat un cămin studențesc. Era propusă studierea condițiilor de vânzare a clădirii în care își desfășura activitatea Școala secundară de fete „Oltea Doamna” din strada Muzelor⁵.

Înființarea unor cămine pentru studenții veniți la Iași a constituit un proiect greu de finalizat. Universitatea nu deținea proprietăți pe care să le

² Nicolae Bagdasar, *Aminiri. Notății autobiografice*, București, Editura Tritonic, 2004, p. 116.

³ Ion Agrigoroaiei, *op. cit.*, p. 342.

⁴ „Căminul și cantina din Strada Sfinții Voievozi era prima instituție de felul acesta care lua naștere în București, căci până atunci nu existaseră cămine și cantine studențești. La vreun an după înființarea lor au început să apară și altele – ale studenților de la Medicină, de la Drept, de la Științe, de la Teologie – , iar după vreo câțiva ani aproape fiecare județ din Muntenia, Oltenia și Dobrogea înființase în București câte un cămin pentru studenții lui” (Nicolae Bagdasar, *op. cit.*, p. 80-81).

⁵ Arhivele Naționale ale României. Serviciul Județean Iași (în continuare AN-Iași, fond Rectorat), fond Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași. Rectorat, rola 86, dosar 881/1918, f. 15.

poată utiliza în acest scop. În plus, resursele erau insuficiente pentru asigurarea cazării câtorva sute de tineri. Penuria de după război afecta, în primul rând, eforturile instituției de a asigura desfășurarea normală a cursurilor. „Scumpetea covârșitoare” existentă în oraș făcea tot mai dificil traiul acestora, având în vedere că mulți proveneau din familii de țărani și învățători. Tinerii veniți din Basarabia s-au aflat în situația cea mai complicată. Planul de înființare a unui cămin exista încă perioada anterioară războiului. De altfel, Universitatea beneficia de un fond de 800.000 de lei primit chiar de la regele Carol pentru a întemeia un local în care studenții să poată trăi pe parcursul anilor de facultate⁶.

Primele cheltuieli urmau să fie orientate spre achiziționarea de paturi, lenjerii, păaturi și veselă. În consecință, conducerea solicita ca în urma desființării spitalelor Crucii Roșii să fie donate 100 de paturi „cu accesoriile lor, precum și orice ce alte imobile” utile, cu scopul de a contribui la amenajarea căminului⁷. În cele din urmă, soluția de a crea un asemenea spațiu, până la debutul anului universitar, a fost găsită la o clădire situată în proximitatea Universității, și anume pe strada Lascăr Catargi⁸. Cel mai probabil, erau aceleași imobile utilizate, încă din perioada antebelică, atât pentru amenajarea unor cămine, cât și cu rol de cantină. De asemenea, a fost solicitat ajutorul Ministerului Industriei și Comerțului pentru asigurarea hranei celor 500 de studenți basarabeni, bucovineni, ardeleni și locali⁹. Însă reacțiile întârziate ale autorităților au făcut ca, la începutul anului universitar, să nu fie pregătit niciun imobil pentru numărul mare de tineri. Noul „cămin” nu avea o bucătărie unde să fie preparată masa studenților. Bugetul realizat de conducerea Universității, în vederea funcționării căminelor și cantinelor studențești, a fost blocat de Ministerul Instrucțiunii Publice¹⁰. De altfel, politicile aplicate de Minister cu privire la organizarea și repartizarea fondurilor destinate educației, au avut un rol determinant și în cazul stabilimentelor universitare.

În privința cantinei, a fost acceptată propunerea ca studenții să ia masa într-o sală din strada Kogălniceanu, acolo unde încăpeau aproximativ 100 de persoane¹¹. În fond, necesitatea înființării unei cantine a venit pe fondul cererilor repetate ale studenților de a găsi o sursă de hrană¹².

⁶ AN-Iași, fond Rectorat, dosar 882/1918, f. 3-4.

⁷ AN-Iași, fond Rectorat, dosar 882/1918, f. 64.

⁸ AN-Iași, fond Rectorat, dosar 883/1918, f. 46.

⁹ AN-Iași, fond Rectorat, dosar 883/1918, f. 84.

¹⁰ AN-Iași, fond Rectorat, dosar 883/1918, f. 107.

¹¹ AN-Iași, fond Rectorat, dosar 882/1918, f. 68

¹² AN-Iași, fond Rectorat, dosar 882/1918, f. 87.

Situația nu avea să se schimbe nici în perioada următoare. Membrii Colegiului Universitar realizau în plină ședință că eforturile pentru asigurarea unor condiții, îndeosebi pentru studenții din Basarabia, nu s-au concretizat, cu toate că fuseseră cheltuite sume considerabile. De altfel, recent numitul director al căminului, Constantin Fedeleș¹³, a fost nevoit să-și dea demisia. Însă intenția a fost respinsă în ședința din 24 decembrie 1918. Tot atunci, au fost luate alte hotărâri care condiționau începerea cursurilor de asigurarea cazării studenților în cămine. Pe fondul haosului creat, erau aduse în dezbatere aspecte ce descriau situația complicată generată de problema studenților. În acest sens, o hotărâre privea interzicerea altor autorități în gestionarea funcționării căminului, ceea ce sugera, probabil, unele intenții „private” de a-și aroga responsabilități ce intrau direct sub incidența măsurilor administrative pe care doar Universitatea le-ar fi putut lua¹⁴.

Planurile Universității din Iași de amenajare a unor cămine studențești s-au situat într-o dependență permanentă de resursele care puteau fi furnizate de la București, Ministerul Instrucțiunii Publice devenind factorul determinant în remedierea tulburărilor instituționale produse de creșterea bruscă a studenților înscriși la cea mai veche universitate românească. Ajutoarele au venit însă cu întârzieri ce blocau bunul mers al instituției. Spre exemplu, în 1922 era așteptată suma de 650.000 de lei, promisă încă din 1919, pentru cumpărarea unei clădiri de pe strada Lascăr Catargi (nr. 22). Din același fond se dorea ridicarea unui nou etaj la un imobil recent achiziționat. Se făcea referire la clădirea situată pe strada Carol, acolo unde a fost amenajat imediat un cămin pentru studenți¹⁵.

La nivelul conducerii Universității exista o stare de nemulțumire față de dezinteresul autorităților centrale, iar problema înființării unor cămine era una presantă. Poate și din aceste rațiuni, unii universitari

¹³ Constantin Fedeleș absolvise Facultatea de Litere și Filosofie de la Iași în 1903, după care a urmat studiile de doctorat pentru specializarea în filosofie și psihologie. În acești ani, a reușit să ia contactul cu mari centre universitare germane, urmând să-și susțină doctoratul la München. La Universitatea din Iași a ocupat postul de conferențiar suplinitor la catedra de Psihologie a Facultății de Litere și Filosofie. În 1915 avea să devină chiar suplinitor al catedrei de Limba Franceză, până în 1918. Mai târziu, după înființarea Facultății de Teologie la Chișinău, a reușit să ocupe un post de profesor titular la catedra de Istoria Filosofiei și Pedagogiei. Cel mai probabil, responsabilitatea de a se ocupa cu organizarea căminului studențesc a venit pe fondul susținerii de care beneficia în rândul studenților, fiind și absolvent al universității. Vezi Lucian Nastasă, *„Suveranii” universităților românești: mecanisme de selecție și promovare a elitei intelectuale*, I, *Profesorii Facultăților de Filosofie și Litere (1864-1948)*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2007, p. 208, 282, 345.

¹⁴ AN-Iași, fond Rectorat, rola 87, dosar 884/1918, f. 63-64.

¹⁵ AN-Iași, fond Rectorat, rola 110, dosar 997/1922, f. 95.

ieșeni au considerat că responsabilitatea de a crea „din nimic” cămine studențești, așa cum susținea profesorul Ioan Borcea, trebuia să fie soluționată fără a aștepta ajutorul venit de la București. În acest sens, era invocată atmosfera în care „studenții nevoiași, cari, venind din provincie, streini, implorau un adăpost pentru noapte chiar pe scândurile goale ale camerilor unde urma să se instaleze căminul”. Profesorul Facultății de Științe se arăta cel mai reticent față de organizarea unui cămin studențesc, astfel că propunea soluții care să compenseze neputința instituțională de a-i caza pe studenți. Borcea recomanda acordarea unor burse pentru cei mai nevoiași, pentru a putea locui în chirie. Or, exista și varianta de a apela la „public”, în scopul găzduirii gratuite a studenților la „familii importante”¹⁶. Exista chiar și o propunere venită de la generalul Nicolae Petală, ca 200 de studenți să fie primiți la cazarmă¹⁷.

În martie 1919, 183 de studenți și 58 de studente beneficiau de cazare în localurile de la „Oltea Doamna”, fostul centru studențesc din strada Lascăr Catargi și în palatul „Sturdza”. În cea din urmă clădire se aflau studentele. Toate spațiile reprezentau însă rezultatul unor măsuri provizorii. Era luată în calcul obținerea unei alte clădiri, având în vedere că într-un an urma să expire contractul de închiriere. Căminul studentelor amenajat la palatul „Sturdza” era pus la dispoziția universității de Zoe Mârzescu, la intervenția directă a Reginei Maria. Decizia fusese luată pe fondul solicitărilor intense făcute de către studenți, în scopul obținerii unor donații de la societăți filantropice apropiate de Casa Regală. Localul se afla în proprietatea lui Vasile Iamandi, profesor suplinitor la Facultatea de Drept, iar în timpul războiului fusese pus la dispoziția Ministerului de Interne. Contractul cu această instituție urma să expire în aprilie 1919, însă acesta putea fi prelungit în baza cedării drepturilor către Ministerul Instrucțiunii Publice. În Centrul Studențesc erau cazați 33 de studenți. Era vorba despre casa Bonciu, situată pe strada Lascăr Catargi, utilizată încă din anii războiului. De asemenea, mai este amintit „Localul Bărboi”, o casă aflată în curtea bisericii, care, în urma reparațiilor efectuate, putea găzdui 23 de studenți. Comisia numită de Senatul universitar s-a mai orientat și spre obținerea clădirii fostului Consulat Austro-Ungar, situat vizavi de Universitate, însă clădirea, considerată una foarte utilă pentru amenajarea unui cămin, fusese închiriată de Legația Elveției până în aprilie 1919. În ciuda intervențiilor, efortul de rechiziționare nu a fost soluționat, legea neacoperind și spațiile destinate legațiilor și consulatelor¹⁸.

¹⁶ AN-Iași, fond Rectorat, rola 87, dosar 893/1918-1919, f. 57.

¹⁷ AN-Iași, fond Rectorat, rola 87, dosar 893/1918-1919, f. 58.

¹⁸ AN-Iași, fond Rectorat, rola 94, dosar 907/1919, f. 6-10.

Rectorul îi descrie ministrului Instrucțiunii Publice eforturile făcute pentru a oferi un adăpost studenților basarabeni în cele trei cămine avute la dispoziție. Cererile mult prea numeroase au determinat conducerea Universității să se orienteze spre închirierea unor camere situate în „case particulare”. De asemenea, se obliga să acopere necesarul de lemne pentru încălzirea locuințelor respective. În această situație se aflau 100 de studenți. Însă numărul de studenți basarabeni înscriși era de peste 800, iar cei mai mulți au solicitat un loc în cămin. La cazul basarabenilor, se mai adăuga și problema celor peste 100 de studenți bucovineni, dar și numărul mare de studenți din Vechiul Regat¹⁹. Pentru bucovineni, administrația Bucovinei a fost de acord cu trimiterea a cinci vagoane cu lemne necesare la încălzirea căminelor și își exprimase dorința de a susține și o parte din cheltuielile necesare. În acest sens, conducerea a propus o sumă de 100.000 de lei pentru a acoperi cazarea și cheltuielile cotidiene, pe o perioadă de zece luni, pentru un număr de 50 de studenți²⁰.

Universitatea reușise să creeze condițiile minime de trai doar pentru 336 de studenți. Demisia profesorului Fedeleș a transferat cele mai numeroase responsabilități către o comisie creată special pentru a găsi soluții de cazare a studenților. Noua structură era compusă din profesorii Dumitru Mezincescu, Paul Bujor și Corneliu Șumuleanu. Era însă nevoie de stabilirea unei conduceri care să gestioneze treburile financiare. Bugetul căminului a fost stabilit la suma de 400.000 de lei, dar fondul se dovedea insuficient pentru a putea acoperi toate necesitățile legate de asigurare a electricității, a întreținerii canalizării, și de achiziționare a mobilierului. Dovada era chiar suma infimă destinată mesei studenților. La acel moment, 141 de studenți mâncau gratuit, 65 beneficiau de 75% reducere, 73 de studenți de 50% reducere, iar 34 studenți plăteau câte 150 de lei lunar pentru masă²¹.

În ianuarie 1919, erau 120 de studenți cazați la palatul „Sturdza” și 33 la casele Bonciu. Pentru ceilalți studenți admiși „cu casă”, s-a găsit soluția ca fiecare să primească 30 de lei lunar pentru a putea locui la chirie, în timp ce Universitatea se angaja să asigure necesarul de lemne. Un număr de 99 de studenți se aflau în această situație. Lipsa unui cămin aflat în proprietatea Universității a condus la organizarea unor serbări, cu ocazia cărora să poate fi strânse fonduri necesare, atât în Iași, cât și în alte orașe ale țării. Exista și un plan pentru construirea unui cămin care să

¹⁹ AN-Iași, fond Rectorat, rola 93, dosar 904/1919, f. 741.

²⁰ AN-Iași, fond Rectorat, rola 93, dosar 904/1919, f. 227.

²¹ AN-Iași, fond Rectorat, rola 94, dosar 907/1919, f. 6-10.

adăpostească cel puțin 500 de studenți. Se dorea constituirea unui capitol bugetar la nivel central pentru întreținerea căminelor, dar care să îndepărteze existența acestora de „fluctuațiile politice”²².

Primele semnale ale implicării mai largi a instituțiilor centrale se observă în cursul anului 1919. La solicitarea Universității din Iași, Ministerul Instrucțiunii Publice a înaintat ordonanța de plată, în valoare de 290.000 de lei, în vederea achiziționării casei lui Israel Blechman de pe strada Carol (nr. 35), situată peste drum de Palatul Universitar²³. Casa fusese cumpărată de la Eugenie Bonnardel înaintea războiului. Fosta soție a lui Emil Mavrocordat, născută Drossu, moștenise casa de la tatăl său, care, la rândul-i, o cumpărase de la Lascăr Costin Catargi²⁴. Astfel, fostul sediu al Consulatului Austro-Ungar a intrat în posesia Universității. În 1920, instituția trebuia să asigure resursele de hrană pentru aproximativ 200 de studenți în căminul „Regina Maria”²⁵. La inițiativa studenților, susținute și de conducerea Universității, fusese lansată propunerea ca noul local să primească numele Reginei Maria, ca o formă de recunoaștere față de implicarea Casei Regale în găsirea unor soluții pentru găzduirea tinerilor veniți la Iași, dar și în speranța obținerii unor viitoare susțineri pentru îmbunătățirea condițiilor din cămine²⁶.

Cât privește căminul studenților, situat pe strada Lascăr Catargi (nr. 22), cunoscut sub denumirea de „Palatul Prințului Gr. Sturdza”, Vasile Iamandi afirma într-o adresă trimisă Rectoratului că aceasta era proprietatea sa. Studenții se instalaseră în cămin în decembrie 1918, după ce imobilul fusese eliberat de Ministerul de Interne. Acesta punea la dispoziție proprietatea, fie spre închiriere, fie pentru a fi cumpărată de către Universitate²⁷. În consecință, Rectoratul a dispus închirierea clădirii la 31 iunie 1919, pentru o perioadă de 10 ani, cu o chirie ce varia între 25.000 și 30.000 de lei anual. Însă imobilul utilizat anterior de Ministerul de Interne rămăsese într-o stare avansată de degradare. Printr-o convenție, imobilul a fost reparat și pregătit pentru a fi locuit până la începutul anului universitar 1919/1920²⁸.

În toamna aceluiași an, Ministerul Instrucțiunii a continuat susținerea materială în direcția achiziționării unor imobile care să servească

²² AN-Iași, fond Rectorat, rola 97, dosar 926/1920, f. 2.

²³ AN-Iași, fond Rectorat, rola 94, dosar 909/1919, f. 5.

²⁴ AN-Iași, fond Rectorat, rola 94, dosar 909/1919, f. 22.

²⁵ AN-Iași, fond Rectorat, rola 100, dosar 933/1920, f. 92.

²⁶ AN-Iași, fond Rectorat, rola 101, dosar 937/1920, f. 18.

²⁷ AN-Iași, fond Rectorat, rola 88, dosar 896/1919, f. 202.

²⁸ AN-Iași, fond Rectorat, rola 93, dosar 904/1919, f. 73.

drept cămine studențești. Era comunicată Universității din Iași aprobarea pentru un împrumut de 650.000 de lei, necesar la achiziționarea clădirii aflate pe strada Lascăr Catargi. Măsura a fost însă una tardivă, deoarece proprietarul a vândut imobilul Societății Orfanilor din Război. Astfel, Rectoratul și Senatul Universitar au fost nevoite să se orienteze spre achiziționarea altor două clădiri situate în proximitatea Universității, iar din suma rămasă să efectueze reparații la căminul studentelor instalat pe strada Carol. De asemenea, mai era urmărită achiziționarea unui teren de 4.000 m², aflat în apropierea clădirii, pe care să fie amenajate noi spații pentru găzduirea studenților²⁹.

Situația s-a dovedit a fi neschimbată și în preajma începerii anului universitar 1920/1921. Conducerea căminelor lua în calcul aceleași variante, având în vedere că nu exista un număr mai mare de locuri în cămin. Pe lângă cele 150 de locuri disponibile, alți 150 de studenți urmau să beneficieze de câte 30 lei/lună pentru chirie. În acest an s-au făcut primele demersuri pentru a utiliza fostul seminar al Episcopatului Catolic, din „dosul Copoului”. Primele înțelegeri s-au concretizat prin închirierea clădirii pentru o perioadă de doi ani. Spațiul putea găzdui aproximativ 150 de studenți, însă necesita reparații majore³⁰.

În condițiile unei situații economice dificile, Universitatea din Iași a încercat să remedieze problema cazării studenților tot mai numeroși prin intermediul unor căi de provizorat. Lipsa unor proprietăți a orientat instituția către varianta închirierii unor imobile. Totuși, intențiile de achiziționare a unor spații au intrat în rândul priorităților.

Căminele studențești din Iași în perioada interbelică: localizare, condiții de trai, resurse

În primul deceniu interbelic, funcționarea unor cămine studențești în Iași a fost puternic influențată de susținerea materială venită de la centru. Din bugetul pe anul 1921-1922, Universitatea din Iași a primit 1.740.500 lei, în comparație cu cea din București, care a primit 2.540.000, sau cea de la Cluj, cu 2.366.244 lei³¹. Practic, a fost menținută aceeași politică instituțională de închiriere a unor proprietăți în care să poată fi amenajate spații pentru găzduirea studenților.

Scumpirea traiului s-a alăturat condițiilor mizere din cămine, ceea ce îi determina pe unii studenți să renunțe la studii, „curmându-și planurile de

²⁹ AN-Iași, fond Rectorat, rola 87, dosar 893/1918-1919, f. 120.

³⁰ AN-Iași, fond Rectorat, rola 97, dosar 926/1920, f. 77.

³¹ AN-Iași, fond Rectorat, rola 113, dosar 1003/1922, f. 430.

viitor³². Căminele studentești erau ocupate 50% de basarabeni și 10% de bucovineni, restul provenind din Vechiul Regat³³. În *Regulamentul pentru căminuri și cantine universitare (Sanționat cu Înaltul Decret Regal No. 4237 din 8 septembrie 1923 și publicat în Monitorul Oficial No. 144 din 30 septembrie 1923)* se specifica cu claritate că vor exista cămine separate pentru studenți și studente. Senatul Universitar avea libertatea de a stabili dacă în acestea puteau locui studenți proveniți de la facultăți diferite³⁴.

Varianta închirierii unor clădiri și-a găsit limitele în apariția unor divergențe cu alte instituții care invocau drepturile de proprietate. Mai mult, se resimt consecințele nefaste ale unor decizii luate în perioada ce a urmat imediat războiului. Până la 1 iulie 1922, se cerea ca palatul „Sturza” să fie cedat Liceului de Fete al Societății ortodoxe a femeilor române, proprietarul de drept. Din aceste surse, se înțelege faptul că Universitatea a continuat să utilizeze imobilul, deși acesta fusese vândut de Vasile Iamandi. În schimb, Universitatea urma să primească un imobil de pe strada Carp, aflat în proprietatea Ministerului Instrucțiunii³⁵. „Sediul central”, așa cum este intitulată locația, a fost amenajat pentru a fi locuit de către studenți³⁶. Căminul de pe Lascăr Catargi rămăsese de fete, iar în tabele figurau și 26 de studente evreice în acest cămin³⁷.

Așa cum observă și istoricul Ion Agrigoroaiei, Universitatea a încercat ca, prin sprijinul venit de la Ministerul Instrucțiunii Publice, să intre în posesia unor proprietăți, pentru a se debarasa de varianta închirierii unor imobile pe care să le transforme în cămine sau cantine³⁸. În vara anului 1924, Ministerul Instrucțiuni a trimis directiva ca imobilul cunoscut sub numele de Casa Bonciu să fie evacuat, în vederea organizării Școlii Normale de Conducătoare³⁹. Cazul a ajuns în instanță. Casa Bonciu avea șase camere și fusese închiriată pe o perioadă de cinci ani, în 1919, în timpul conducerii rectorului Iulian Teodorescu. Proprietarul reproșa faptul că Universitatea nu și-a respectat rolul de „bun proprietar”, transformând casa într-o ruină, pe fondul lipsei reparațiilor. Din aceste rațiuni, solicita plata unor daune. Mai mult, Universitatea nu achitase datoriile

³² AN-Iași, fond Rectorat, rola 113, dosar 1003/1922, f. 495.

³³ AN-Iași, fond Rectorat, rola 113, dosar 1003/1922, f. 432.

³⁴ AN-Iași, fond Rectorat, rola 129, dosar 1053/1924, f. 233.

³⁵ AN-Iași, fond Rectorat, rola 113, dosar 1003/1922, f. 183.

³⁶ *Anuarul Universității din Iași (Anul școlar 1925-1926)*, Iași, Institutul de Arte Grafice „Viața Românească”, 1927, p. 130.

³⁷ AN-Iași, fond Rectorat, rola 113, dosar 1003/1922, f. 95.

³⁸ Ion Agrigoroaiei, *op. cit.*, p. 343.

³⁹ AN-Iași, fond Rectorat, rola 129, dosar 1053/1924, f. 324.

pentru apă, gunoi și canal⁴⁰. În aprilie 1925, sunt menționate reparațiile făcute la acest imobil, însă cu precizarea că nu mai era cămin studențesc⁴¹. Totuși, la insistențele lui P. Bonciu ca imobilul să fie destinat exclusiv studenților, era luată în calcul varianta cazării celor de la căminul din Sărărie, urmând ca acesta să fie ocupat de studentele venite din căminul din Păcurari, intrat în reparații⁴². De asemenea, era vizat un alt imobil în vederea cumpărării și transformării în cămin studențesc. Acesta era cunoscut ca „localul Bar” din strada Carol 44 și se afla în proximitatea căminului de pe strada Carp. Directorul căminelor studențești prezenta avantajul de a avea camere mici, adecvate pentru a crea condiții cât mai favorabile. În schimb, imobilul din strada Păcurari se prezenta în condiții improprii, iar principala problemă o constituia cantina, care nu reușea să facă față, din punctul de vedere al spațiului, celor 600 studenți care luau masa zilnic. În acest sens, erau solicitate schimbări care să permită accesul pentru 1.000 de studenți⁴³. Pe lângă cantina universitară, mai erau amenajate câteva camere în care puteau locui 22 de studenți, fiind transformată ulterior în cămin⁴⁴.

În privința imobilului aflat pe strada Păcurari, nu am reușit să identificăm date edificatoare despre condițiile în care Universitatea a devenit proprietar. Într-unul dintre Anuarele Universității din Iași este menționat că fosta închisoare a intrat în proprietatea Ministerului Instrucțiunii în mandatul liberalului Constantin Angelescu. Așadar, hotărârea nu a fost luată mai devreme de anul 1922⁴⁵. Vom reveni mai târziu asupra acestui imobil, deoarece aici avea să fie amenajat căminul central al studenților. Știm că, în 1924, Ministerul Instrucțiunii alocă sume importante pentru Căminul Studentelor „Regina Maria” (1.250.000 lei) și pentru Căminul studenților din Păcurari (2.150.000 lei)⁴⁶. Pe baza acestui sprijin s-a putut amenaja o cantină studențească în Păcurari, pentru ca, din 1926, studenții cazați la imobilul de pe strada Carp să se poată muta în condiții ceva mai bune la noul cămin central. Aici, studenții au fost cazați într-un număr ceva mai mare. Dacă la „Colegiul Latin” erau 130 de studenți, în clădirea din strada Păcurari au putut locui 150. În anul 1925-1926 au putut fi cazați 560 de tineri⁴⁷.

⁴⁰ AN-Iași, fond Rectorat, rola 129, dosar 1053/1924, f. 456.

⁴¹ AN-Iași, fond Rectorat, rola 139, dosar 1078/1924-1928, f. 39.

⁴² AN-Iași, fond Rectorat, rola 139, dosar 1078/1924-1928, f. 40.

⁴³ AN-Iași, fond Rectorat, rola 139, dosar 1078/1924-1928, f. 43.

⁴⁴ AN-Iași, fond Rectorat, rola 129, dosar 1053/1924, f. 75.

⁴⁵ *Anuarul Universității, 1925-1926*, p. 130.

⁴⁶ AN-Iași, fond Rectorat, rola 129, dosar 1053/1924, f. 3.

⁴⁷ *Anuarul Universității, 1925-1926*, p. 130.

Cererile Comisiei Căminurilor și Cantinei Universitare indicau situația dificilă în care Universitatea se afla, în privința spațiului alocat căminelor studențești. Comisia insista ca Senatul Universitar să revină asupra deciziei de a vinde casa Eftușescu, probabil o donație, de pe strada Albineț (nr. 24) și solicita ca aceasta să fie amenajată pentru a fi locuită de studenți⁴⁸.

Așa cum am amintit, Universitatea avea închiriat un imobil pe strada Comănescu, ce aparținea Episcopiei Romano-Catolice. Colegiul Latin fusese luat în chirie la 1 octombrie 1920, iar contractul era valabil până la 1 august 1922, urmând ca Universitatea să achite suma de 80.000 lei pe tot acest interval. Contractul a fost încheiat la acea vreme între Episcopul Catolic Alexandru Ch. Cisar și prorectorul Universității din Iași, Leon Cosmovici⁴⁹. Episcopul își manifesta însă profunda nemulțumire față de atitudinea pasivă a Universității la cererile acestuia de creștere a chiriei, pe care o considera „ridicolă”. Situația se observa în starea căminului, care era întreținut doar din acea sumă primită de la Universitate⁵⁰. Episcopia era dispusă să-l vândă pentru suma de 12 milioane lei. Universitatea plătea o chirie de 600.000 lei. Comisia solicita ca imobilul să mai fie la dispoziția Universității până în iulie 1927⁵¹. Totuși, a continuat să fie utilizat ca „local” studențesc. În septembrie 1929, Universitatea se confrunța cu imposibilitatea de a mai caza studenți în acest cămin, ceea ce complica mult situația. Era necesară intervenția la Ministerul Instrucțiunii, în vederea punerii la dispoziție a unui nou imobil. Astfel, 150 de studenți trebuiau repartizați în căminul din Păcurari, iar 30 în cel de pe strada Sărărie. În ultimul, cunoscut și cu denumirea de „căminul basarabean”, se aflau studenți, urmând să fie repartizați în căminele „Milescu” și „Regina Maria”⁵².

Bugetul stabilit de comisia căminelor pentru anul 1925 a fost destinat următoarelor locuri: 280 studenți cazați la Colegiul Latin de la Episcopia Romano-Catolică, 192 la căminele „Regina Maria” și „Milescu” și 320 studenți și studenți la căminul-cantină din Păcurari⁵³. În toamna anului 1926 au fost începute lucrările pentru ridicarea unei anexe a căminului din Păcurari, destinată bucătăriei și spălătoriei. Căminul avea trei nivele, păstrându-se structura fostei închisori civile⁵⁴. În anul

⁴⁸ AN-Iași, fond Rectorat, rola 129, dosar 1053/1924, f. 343.

⁴⁹ AN-Iași, fond Rectorat, rola 196, dosar 1271/1929, f. 88.

⁵⁰ AN-Iași, fond Rectorat, rola 129, dosar 1053/1924, f. 184.

⁵¹ AN-Iași, fond Rectorat, rola 139, dosar 1078/1924-1928, f. 150.

⁵² AN-Iași, fond Rectorat, rola 181, dosar 1209/1927-1929, f. 44.

⁵³ AN-Iași, fond Rectorat, rola 139, dosar 1078/1924-1928, f. 36.

⁵⁴ AN-Iași, fond Rectorat, rola 139, dosar 1078/1924-1928, f. 123.

academic 1925-1926, căminul a găzduit 160 de studenți, deoarece „căminul basarabean” din Sărărie nu avea suficient spațiu⁵⁵.

Fig. 1. Căminul de studente „Regina Maria”. Vedere dinspre grădină
(*Anuarul Universității Mihăilene din Iași, 1930-1935*).

Fig. 2. Căminul de studente „Regina Maria”
(*Anuarul Universității Mihăilene din Iași, 1930-1935*).

⁵⁵ AN-Iași, fond Rectorat, rola 139, dosar 1078/1924-1928, f. 110.

Dintr-un deviz pentru instalarea contoarelor, din 1928, reiese funcționarea următoarelor cămine și cantine studențești: Căminul „Regina Maria”, Căminul „Miclescu”, Căminul „Sărăria”, Căminul Studenților din Păcurari, Cantina Studenților din Păcurari și Căminul Studenților, cunoscut și cu denumirea de „Colegiul Latin”⁵⁶.

În toamna anului 1929 aflăm că a fost desființat căminul din Sărărie, acolo unde erau cazate 35 de studente. Într-un alt caz, proprietarul unui imobil aflat pe strada Lascăr Catargi își exprima disponibilitatea pentru a-l da în chirie, în schimbul unei sume anuale de 150.000 lei⁵⁷. Din câte se înțelege, proprietarul este Ion Gheorghe Botez, secretar al Comisiunii Căminelor și secretar general al Universității⁵⁸. Această opțiune avea să fie considerată una favorabilă de către conducerea Universității⁵⁹.

Complicarea situației economice în care se afla țara la finele primului deceniu interbelic s-a resimțit și în măsurile privind activitatea căminelor studențești. În toamna anului 1928, Ministerul Instrucțiunii hotărăște ca iluminatul căminelor și al cantinelor să fie plătit din fondurile interne ale instituțiilor, ceea ce îi determina pe directorii de cămine și cantine să propună modificări de buget⁶⁰. Mai mult, criza a blocat construirea unor clădiri, cum era cantina din curtea căminului „Regina Maria”, proiectată să asigure masa pentru 200 de studente. Totuși, existau alternative, precum cantina din Păcurari, acolo unde puteau lua masa zilnic în jur de 400 de studenți⁶¹.

Criza economică a provocat plafonarea unor sume care priveau și căminele studențești ale Universității de Iași. Astfel, alocația bugetară pe anul 1930 era similară cu cea din anul anterior. Calculele pentru întreținerea căminelor și cantinelor au fost făcute doar pe intervalul ianuarie-iunie, iar suma totală era de 8,1 milioane lei. Astfel, erau prevăzute cheltuieli pentru: 233 locuri la căminul de studente, 210 locuri la căminul de studenți, 200 locuri la cantina Păcurari și 200 de locuri pentru studenții care erau nevoiți să ia masa în afara cantinei⁶². Mai mult, în toamna lui 1930, bugetul alocat pentru „întreținerea căminelor și cantinelor studențești” a fost diminuat cu 10% pentru lunile octombrie, noiembrie și decembrie⁶³.

⁵⁶ AN-Iași, fond Rectorat, rola 184, dosar 1221/1928, f. 241.

⁵⁷ AN-Iași, fond Rectorat, rola 184, dosar 1224/1928, f. 84.

⁵⁸ AN-Iași, fond Rectorat, rola 192, dosar 1248/1928-1930, f. 34.

⁵⁹ AN-Iași, fond Rectorat, rola 192, dosar 1248/1928-1930, f. 38.

⁶⁰ AN-Iași, fond Rectorat, rola 192, dosar 1248/1928-1930, f. 1.

⁶¹ AN-Iași, fond Rectorat, rola 195, dosar 1262/1929, f. 385.

⁶² AN-Iași, fond Rectorat, rola 192, dosar 1248/1928-1930, f. 42.

⁶³ AN-Iași, fond Rectorat, rola 209, dosar 1313/1930, f. 334.

Inevitabil, Universitatea a întâmpinat aceleași probleme la fiecare început de an școlar. În toamna anului 1929, studenții cazați la „Colegiul Latin” au fost evacuați chiar în timpul perioadei de cazare⁶⁴. Urmasă să fie repartizați la celelalte cămine astfel: 150 în căminul central din Păcurari și 30 în căminul basarabean din Sărărie. Studentele aveau să fie repartizate în căminele „Miclescu” și „Regina Maria”⁶⁵. Situații de acest gen nu puteau decât să creeze dezordine în tentativele de organizare normală a căminelor existente. După o fază complicată în care instituția a fost nevoită să închirieze clădiri, la finalul anilor '20 era pusă în situația de a suprapopula căminele pe care le avea în proprietate.

Fig. 3. Cantina aflată la Căminul central de băieți „Regele Carol al II-lea”
(*Anuarul Universității Mihăilene din Iași, 1930-1935*).

Tot în 1929 este menționat căminul „medicinist”, al cărui „ocrotitor” era Ministerul Sănătății. Și acolo, studenții de la Medicină erau amenințați cu evacuarea. Pentru a remedia problema, Ministerul s-a angajat să plătească câte o cotă de 500 lei pentru 20 de studenți⁶⁶.

În anii '30, Universitatea renunță la posibilitatea închirierii unor imobile care să dețină rol de cămine studentești. În schimb, spațiile avute în proprietate cunosc o dezvoltare considerabilă. Studenții locuiesc în

⁶⁴ AN-Iași, fond Rectorat, rola 192, dosar 1248/1928-1930, f. 27.

⁶⁵ AN-Iași, fond Rectorat, rola 195, dosar 1262/1929, f. 46.

⁶⁶ AN-Iași, fond Rectorat, rola 195, dosar 1262/1929, f. 88.

căminele din Păcurari și Sărărie, iar studentele în căminele „Regina Maria” și „Miclescu”.

Condițiile de trai nu erau însă dintre cele mai favorabile. Într-un raport, situația existentă la căminul studenților din strada Păcurari era descrisă în termeni negativi. „Cei ce mâine vor fi cetățenii țării” beneficiau de un spațiu impropriu. Camerele mari și întunecoase nu puteau fi încălzite destul, studenții neputând să scrie „nici măcar o scrisoare, pentru că le îngheța mâinile pe tocuri”. De asemenea, pernele și lenjeria se aflau într-o stare avansată de degradare, făcându-se prea puține schimbări în ultimii ani. Clădirea era împânzită de un miros greu ce provenea de la „closete”. Studenții erau nevoiți să utilizeze sala de mese pe post de sală de lectură. Recent amenajată, infirmeria își ducea activitatea în condiții similare: „lângă această infirmerie după Paști s-au cazat câțiva studenți gardiști, cărora li se luase puțința de a fi adăpostiți în căminul lor. Această cameră este asemănătoare cu o hrubă: umedă, paele sunt ieșite din saltele, pentru spălat au o găleată așezată pe coridor. În ușa de intrare, în loc de închizătoare este totdeauna un bloc de piatră. Nu este o locuință omenească, ci mai degrabă pentru animale necuvântătoare”⁶⁷.

Despre căminul situat pe strada Sărărie, unul de dimensiuni mult mai reduse, se cunosc mai puține lucruri pe parcursul anilor interbelici. Clădirea a fost donată, se pare, încă din anii anteriori războiului, cu scopul de a fi cazați studenții basarabeni veniți la Iași. Erau cazați în jur de 40 de studenți, însă aceștia proveneau din toate provinciile românești, ca urmare a suspiciunilor create în jurul basarabenilor încă din primii ani postbelici. Aceștia erau percepuți ca factori de răspândire a ideilor comuniste în societatea românească, iar cazarea într-un grup compact a fost considerată un pericol. Clădirea avea însă nevoie urgentă de schimbarea acoperișului din tablă, iar pe timpul iernii erau necesare lemne mai multe pentru a asigura căldura: „am găsit în multe rânduri studenți în miezul zilei cu cartea în mână, ascunși sub plapomă din pricina frigului”⁶⁸. În 1936, „căminul basarabean” este amintit ca fiind închiriat, neavând personal în subordinea Universității⁶⁹. Studenții recent înființatei Facultăți Agronomice nu au fost încadrați în numărul de locuri. Drept pentru care, conducerea a luat în calcul ca această facultate să își asume renovarea clădirii din strada Sărărie, cu o capacitate de 40 locuri. Căminul fusese închis din cauza stării avansate de deteriorare⁷⁰.

⁶⁷ AN-Iași, fond Rectorat, rola 272, dosar 1498/1934, f. 33.

⁶⁸ AN-Iași, fond Rectorat, rola 272, dosar 1498/1934, f. 34.

⁶⁹ AN-Iași, fond Rectorat, rola 311, dosar 1623/1936, f. 7.

⁷⁰ AN-Iași, fond Rectorat, rola 272, dosar 1498/1934, f. 114.

Situația economică dificilă a determinat închiderea cantinelor în 1932, pe fondul imposibilității de plată către furnizorii de alimente. Cantinele au fost preluate de Societatea studențească „Moldova întregită”⁷¹. Funcționarea acestei asociații fusese aprobată de Senatul universitar în 1929 și era cunoscută îndeosebi pentru activități culturale și religioase sub egida Mitropoliei Moldovei⁷². Calitatea proastă a mâncării servite a generat forme de protest inedite, cum a fost cel prin care studenții au încărcat cazanele cu mâncare și le-au transportat la casa rectorului Traian Bratu⁷³. Originile unor asemenea probleme se găseau, îndeosebi, în atitudinea administratorilor. Spre exemplu, se solicita ca administratorul căminului de studenți să dovedească un nivel de educație și cultură pe măsura competențelor pe care le solicita o astfel de funcție. Profesorul Berechet susținea că „o persoană care nu are nici măcar bacalaureatul nu poate avea influență asupra celor în subordine. Avem atâtea licențiate care mor de foame. Am respins părerea colegilor mei, care căutau să-mi facă demonstrația că licențiatele nu sunt bune de nimic. Le-am răspuns că, atâta vreme cât noi suntem profesorii acestor licențiate, nu pot susține părerea d-lor!”⁷⁴

În raportul său, Ștefan Berechet, profesor al Facultății de Drept, atinge câteva aspecte elementare pentru a înțelege situația în care se aflau căminele și cantinele Universității. Prioritatea era, fără îndoială, ameliorarea condițiilor groaznice în care locuiau îndeosebi studenții, în comparație cu cele de care beneficiau studențele. În acest registru vedea o sursă esențială a declanșării nemulțumirilor, „universitatea fiind în primul rând masculină, iar nu feminină”. Latura administrativă era o altă sursă a neregulilor, atât timp cât personalul era dominat de un comportament ce contravenea exigențelor educaționale. Aprovizionarea intra printre marile probleme, existând numeroase diferențe deranjante între prețurile unor produse de pe piață și cele de la cămine. Berechet propunea închiderea cantinei studenților, pentru a face economii prin înlăturarea personalului, urmând ca acestea să mănânce la cantina studenților, ce avea o capacitate de 800 de persoane⁷⁵. În anul universitar 1934-1935, cantinele au funcționat sub administrația căminelor Universității din Iași.

⁷¹ AN-Iași, fond Rectorat, rola 272, dosar 1498/1934, f. 34.

⁷² Arhim. Asist. Drd. Emilian (Vlad) Nica, „Acțiuni religioase și politice din Mitropolia Moldovei în prima jumătate a secolului al XX-lea”, în *Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Teologie*, vol. 10, 2005, p. 60.

⁷³ AN-Iași, fond Rectorat, dosar 1498/1934, f. 35.

⁷⁴ AN-Iași, fond Rectorat, dosar 1498/1934, f. 36

⁷⁵ AN-Iași, fond Rectorat, dosar 1498/1934, f. 37.

Repartizarea locurilor destinate băieților s-a făcut în felul următor: 160 în clădirea veche și 60 în clădirea nouă a căminului central din strada Păcurari. Fetele au beneficiat de mai multe locuri: 200 în Căminul „Regina Maria” și 60 în căminul „Miclescu”. La rândul lor, locurile au fost împărțite pe facultăți. Facultatea de Litere a primit 136 locuri (35 băieți, 101 fete), Dreptul 45 (35 băieți), Medicina 93 (45 băieți, 48 fete) și Științele 174 (73 băieți, 101 băieți)⁷⁶.

În vederea pregătirii *Anuarului Universității* pentru intervalul 1930-1935, rectorul Traian Bratu solicita conducerii ce avea în responsabilitate căminele și cantinele întocmirea unei dări de seamă prin care să fie prezentată evoluția acestor „localuri”⁷⁷. Aveau să figureze date sumare despre cele două cămine. Căminul studentelor „Regina Maria” găzduise între 250 și 320 de studente pe an în intervalul la care făcea referire *Anuarul*. Între 1932 și 1935, clădirea veche a intrat într-o fază de reparație ce a presupus realizarea a 30 de sobe de teracotă, schimbarea podelelor și a ferestrelor. Au fost introduse dulapuri pentru haine, interiorul camerelor a fost renovat, iar acoperișul a fost înlocuit cu tablă zincată. Clădirea nouă a fost rezervată amenajării unei săli de lectură formată din 4 camere, au fost reparate baia și canalizarea, iar cărțile au fost legate. Au fost achiziționate: un pian, un radio, 130 de saltele, 140 de cuverturi. Au fost făcute paravane, scaune, dulapuri, mese, noptiere, obiecte pentru uz la bucătărie și alte reparații. În curtea căminului a fost amenajată o grădină cu flori. În privința personalului, era amintit că acesta a fost diminuat de la 37 la 21, căminul fiind condus de două persoane: administratorul și secretarul⁷⁸.

În privința căminului „Regele Carol II”, informațiile sunt mai reduse. Este precizat că, în anul universitar 1932-1933, 310 studenți au beneficiat de cămin gratuit, iar pentru masă au plătit câte 15 lei/zi. După unificarea administrativă a căminului cu cantina, decizie luată în 1933, 331 de studenți au beneficiat de cămin, însă doar 54 au locuit gratis. Ceilalți 277 au plătit câte 100 lei/lună. În anul 1933-1934, 1.040 de studenți au luat masa zilnic, dintre care 31 gratis. În următorul an, căminul a pus la dispoziție locuri pentru 391 de studenți, iar cantina asigura masa pentru 1.091 de studenți. În 1933 a fost construită o clădire proiectată să devină cantină, în 1934 a fost ridicat un pavilion în care să poată locui studenții, iar în 1935 o altă clădire pentru brutăria cantinei⁷⁹.

⁷⁶ AN-Iași, fond Rectorat, dosar 1498/1934, f. 114.

⁷⁷ AN-Iași, fond Rectorat, rola 311, dosar 1623/1936, f. 216.

⁷⁸ *Anuarul Universității Mihăilene din Iași, 1930-1935*, Iași, Editura Universității Mihăilene, 1936, p. 615.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 625.

Într-o adresă trimisă de redacția *Anuarului Universității* se solicita trimiterea unor fotografii cu principalele realizări legate de condițiile studenților cazați în cămine. În special, aceste „clișee”, așa cum sunt numite, făceau referire la aripa nouă a Căminului „Regina Maria”⁸⁰.

Pe parcursul anilor '30, găsim mai multe formulări referitoare la Căminul studenților: „Central”, „Păcurari” și „Regele Carol II”. Iar după abdicarea lui Carol II, căminul primește numele „Regelui Mihai I”. Căminul prezenta numeroase deficiențe la nivelul instalației de canal, resturile ajungând în zona locuințelor de la Râpa Galbenă. În consecință, Primăria solicitase remedierea imediată a problemelor⁸¹. Principalele lucrări realizate au fost la poarta de lemn, înlocuită cu una din fier. O altă suprafață, aflată anterior în proprietatea fostei închisori, a fost nivelată în scopul amenajării unui teren de sport, iar resturile din zidul închisorii au fost utilizate pentru amenajarea curții căminului⁸².

Căminele au servit ca spațiu mobilizator pentru studenți. Aceștia au strâns jumătate din suma necesară achiziționării unui aparat de radio puternic, „pentru uzul căminului și al cantinei”, care costa aproape 30.000 lei⁸³. În alt caz, studentele cazate la „Regina Maria” solicitau ca din banii adunați la o serată să fie achiziționată o oglindă care să fie amplasată în clădirea nouă⁸⁴. Asemenea inițiative au beneficiat de susținerea conducerii căminelor. O primă astfel de serată organizată la căminul studentelor a avut loc la 1 decembrie 1934. Evenimente de acest gen puteau fi organizate o dată pe lună, la care aveau acces și studenții⁸⁵.

La începutul anului 1936, Comisia Căminurilor și Cantinelor Universității a hotărât ca fondurile primite de la Minister să fie repartizate astfel: 10% pentru Facultatea de Teologie de la Chișinău, iar din restul sumei, 1/3 era destinat Căminului „Regina Maria” și 2/3 Căminului „Regele Carol II”⁸⁶. Pe baza acestor fonduri, căminul din Păcurari a beneficiat de reparații ample ce au acoperit atât clădirea, cât și curtea fostei închisori. Spațiul destinat cantinei a fost extins, pe măsura numărului tot mai mare de studenți care trebuiau să ia masa zilnic⁸⁷.

⁸⁰ AN-Iași, fond Rectorat, rola 291, dosar 1546/1935, f. 134.

⁸¹ AN-Iași, fond Rectorat, dosar 1798/1938, volumul II, f. 328.

⁸² AN-Iași, fond Rectorat, rola 311, dosar 1623/1936, f. 29.

⁸³ AN-Iași, fond Rectorat, rola 311, dosar 1623/1936, f. 4.

⁸⁴ AN-Iași, fond Rectorat, rola 291, dosar 1546/1935, f. 4.

⁸⁵ AN-Iași, fond Rectorat, rola 275, dosar 1477/1933, f. 112.

⁸⁶ AN-Iași, fond Rectorat, rola 311, dosar 1623/1936, f. 233.

⁸⁷ *Anuarul Universității pe anul academic 1936/1937*, volumul XXII, Iași, Editura Universității Mihăilene, 1938, p. 263.

Reparațiile scot la lumină câteva aspecte legate de materialele din care erau construite. Anumite părți ale căminului de fete necesitau „căptușeli” cu cărămidă și lut, „îngrăditura” de la cotețul porcilor avea nevoie de reparații, iar căminul „Miclescu” avea nevoie de o sobă de teracotă nouă la sala de baie a căminului⁸⁸.

Spre finalul celui de-al doilea deceniu interbelic, regulamentele căminelor prevedeau ca intrarea să se facă până la 10.30 seara, așa cum reiese din solicitarea unor studenți ai secției de Matematici de a petrece mai mult timp pentru învățat în sala de lectură pusă la dispoziție în Universitate⁸⁹.

În anul universitar 1938/1939 au locuit 272 de studenți în căminul „Regele Carol II”, repartizați astfel: Medicină 46, Litere 47, Drept 80, Științe 99. Căminul beneficia de iluminat, căldură și spații pentru igienă. În căminul vechi, taxa lunară era de 100 lei, iar în cel nou de 300 lei. Diferențele de condiții majore au determinat ca cererile mult mai numeroase să se îndrepte către latura nouă, acolo unde fiecare cameră avea câte 2-3 paturi, exista apă curentă și parchet. În cel vechi exista o cameră cu 27 de paturi, ceea ce dăuna studiului. Din aceste rațiuni era invocată necesitatea amenajării unor săli de lectură unde studenții să-și petreacă timpul de învățare în liniște. Imaginea din căminul vechi era descrisă sugestiv: „în condițiile actuale, în căminul vechi și în special în camerele mari, studentul învață și scrie tolănit pe pat. Patul este camera lui de dormit și camera de lucru. Nu se așează la masa care o are în cameră și patul lui care este alături îl împie să lucreze mai comod”. Potrivit raportului întocmit de inginerul Adrian Mayer, director al căminului de studenți, brutăria căminului a funcționat „în condiții excepționale”, drept pentru care a putut acoperi necesarul de pâine și pentru căminul de studenți⁹⁰.

Spațiul a fost menținut același și în anul universitar 1939/1940. Căminul a găzduit 290 de studenți, în timp ce tarifele nu au fost modificate. La cantină au putut lua masa 668 studenți, cu o sumă zilnică ce varia între 20 și 25 lei⁹¹. În 1939, conducerea căminelor solicita arhitectului I. Paxino o analiză referitoare la posibilitatea construirii unui nou etaj la căminul nou al studenților din strada Păcurari⁹².

⁸⁸ AN-Iași, fond Rectorat, rola 361, dosar 1822/1938, f. 98.

⁸⁹ AN-Iași, fond Rectorat, rola 359, dosar 1798/1938, volumul I, f. 8.

⁹⁰ AN-Iași, fond Rectorat, rola 431, dosar 2033/1940, f. 23.

⁹¹ AN-Iași, fond Rectorat, rola 431, dosar 2033/1940, f. 7.

⁹² AN-Iași, fond Rectorat, rola 384, dosar 1871/1939, f. 433.

Căminul „Miclescu” era o anexă a Căminului de fete „Regina Maria”, situat în fundacul „40 de Sfinți”. Clădirea intrase în proprietatea Universității în 1926. În 1939 era complet renovat, la inițiativa lui Traian Bratu, în timpul mandatului de rector (1932-1938). Cele două clădiri asigurau cazarea și masa pentru 260 de studenți⁹³.

Venirea legionarilor la putere s-a resimțit în organizarea căminelor și a cantinelor. Printr-o decizie a Ministerului Educației, la 12 octombrie 1940, Direcția Căminelor de studenți era înștiințată de trecerea căminelor și cantinelor din strada Păcurari, strada Carol și strada 40 de Sfinți sub conducerea Uniunii Naționale a Studenților din România⁹⁴.

După intrarea României în război, spațiile destinate căminelor studențești au primit și alte meniri ce nu se intersectau cu viața studențească. În primă fază, clădirile erau aprovizionate cu alimente (porci vii, slănină sărată, untură, făină de porumb, brânză de oi etc.) din Basarabia⁹⁵.

Căminul studențesc „Regele Mihai I” avea vite în proprietate, pe care intenționa să le adăpostească în grajdurile din Copou⁹⁶. Clădirea fusese rechiziționată de armata germană începând cu data de 2 iulie 1941⁹⁷. Căminul se mai confrunta cu lipsa personalului, lipsuri materiale necesare asigurării unor condiții minime. Până în 1942, căminul a servit ca depozit de materiale germane. După reorganizarea spațiului, conducerea Universității Mihăilene solicita Primăriei Iași 200 kg gaz și 50 kg motorină pentru a fi utilizate la curățenie⁹⁸. Aceleași solicitări erau necesare pentru căminul situat pe strada Sărărie și pentru o fostă școală ce aparținuse lui Moritz Wachtel și care fusese transformată în cămin în decembrie 1941⁹⁹. Ambele clădiri erau situate pe strada Sărărie și puteau adăposti aproximativ 180 de studenți¹⁰⁰. „Căminul basarabean” (Sărărie, nr. 189) aparținea Facultății de Teologie¹⁰¹. Imobilul rămăsese fără paturi după ce acestea au fost utilizate de spitalele locale sau au fost luate de trupele germane¹⁰². De altfel, militarii armatei germane au stat și la căminul de fete Regina Maria, urmând să părăsească locația spre finalul lunii august 1941¹⁰³.

⁹³ AN-Iași, fond Rectorat, rola 399, dosar 1939/1939, f. 84.

⁹⁴ AN-Iași, fond Rectorat, rola 431, dosar 2035/1940, f. 82.

⁹⁵ AN-Iași, fond Rectorat, rola 430, dosar 2032/1940, f. 280.

⁹⁶ AN-Iași, fond Rectorat, rola 430, dosar 2032/1940, f. 151.

⁹⁷ AN-Iași, fond Rectorat, rola 430, dosar 2032/1940, f. 143.

⁹⁸ AN-Iași, fond Rectorat, rola 430, dosar 2032/1940, f. 297.

⁹⁹ AN-Iași, fond Rectorat, rola 430, dosar 2032/1940, f. 268.

¹⁰⁰ AN-Iași, fond Rectorat, rola 430, dosar 2032/1940, f. 229.

¹⁰¹ AN-Iași, fond Rectorat, rola 430, dosar 2032/1940, f. 215.

¹⁰² AN-Iași, fond Rectorat, rola 430, dosar 2032/1940, f. 210.

¹⁰³ AN-Iași, fond Rectorat, rola 457, dosar 2112/1941, f. 305.

Petru Jitaru, director al căminelor studențești, s-a adresat Rectoratului pentru a interveni pe lângă Oficiul Româнизării, cu scopul de a instala oficiul de asistență medicală studențesc în fosta proprietate Schneier¹⁰⁴. De asemenea, asigurarea zilnică a alimentelor pentru masa celor 500 de studenți era o prioritate. Comandamentului Armatei a IV-a i se solicita acordul pentru a fi ridicat, lunar, 150 kg arpacaș de la Moara Dacia¹⁰⁵. Bombardamentele afectaseră îndeosebi brutăria căminului central din strada Păcurari¹⁰⁶. În noiembrie 1941, căminul nu era încă funcțional¹⁰⁷. În vederea deschiderii anului universitar, conducerea era interesată de capacitatea căminului din Păcurari și de cea a cantinei. În anul anterior, au fost cazați 382 de studenți, iar cantina a asigurat masa pentru 946 de studenți¹⁰⁸.

Pe fondul legii de confiscare a proprietăților evreiești, directorul Căminului studențesc din strada Păcurari, Constantin Tomescu, propunea ca fosta fermă Halutim, cu o suprafață de 80 ha, să intre în responsabilitatea conducerii căminului, pentru ca pământul arabil să poată fi folosit în scopul aprovizionării cu alimente pentru hrana celor 200 de studenți. Ferma se afla spre capătul cartierului Păcurari¹⁰⁹. În 1943, la căminul de studenți din Păcurari au fost repartizați 10 evrei la muncă obligatorie, cei mai mulți dintre aceștia fiind muncitori angrenați în treburile de întreținere a căminului¹¹⁰.

Considerații finale

Existența căminelor studențești a trecut prin trei mari faze în perioada dintre cele două războaie mondiale. După încercările Universității din Iași de a remedia crizele generate de valurile tot mai mari de studenți veniți la cea mai veche instituție de învățământ superior românească, a urmat o etapă ce viza obținerea unor proprietăți utile pentru amenajarea unor „localuri” care să garanteze traiul tinerilor în oraș. Ajutorul venit de la Ministerul Instrucțiunii a fost esențial în această primă fază. Efectele crizei economice s-au resimțit atât în dificultatea gestionării acestor

¹⁰⁴ AN-Iași, fond Rectorat, rola 430, dosar 2032/1940, f. 219.

¹⁰⁵ AN-Iași, fond Rectorat, rola 430, dosar 2032/1940, f. 202.

¹⁰⁶ AN-Iași, fond Rectorat, rola 430, dosar 2032/1940, f. 201.

¹⁰⁷ AN-Iași, fond Rectorat, rola 430, dosar 2032/1940, f. 186.

¹⁰⁸ AN-Iași, fond Rectorat, rola 430, dosar 2032/1940, f. 163.

¹⁰⁹ AN-Iași, fond Rectorat, rola 430, dosar 2032/1940, f. 82.

¹¹⁰ AN-Iași, fond Rectorat, rola 514, dosar 2306/1943, f. 43.

„localurilor”, cât și în imposibilitatea de a garanta locurile unui număr cât mai mare de studenți. În cea de-a treia etapă, produsă după criza economică, Universitatea a făcut eforturi mai mari de a face față fluxului de studenți, prin construcții de clădiri noi, destinate pentru cantine și cămine. Perioada războiului a reprezentat, inevitabil, o fază de regres în ceea ce privește încercarea conducerii universitare de a îmbunătăți condițiile din căminele studentești. Contextul nefavorabil pentru desfășurarea cursurilor și efectele mobilizării în scopul sprijinirii efortului de război au pus în umbră viața studentească ieșeană. Proprietățile Universității folosite pentru cazarea studenților nu au trecut în administrarea altor instituții, din datele pe care le dețin astăzi, dar ele au fost utilizate doar temporar pentru scopurile în care au fost achiziționate. Întreruperea activității școlare a determinat și un flux din ce în ce mai redus de documente și informații oficiale referitoare la aceste imobile, punctul culminant constituindu-l refugiul Universității la Alba Iulia, ce a echivalat cu regândirea priorităților instituționale.

Problema creării unor condiții de trai pentru tinerii veniți la Universitatea din Iași în anii interbelici a reșezat strategia în plan administrativ a instituției, dar și alocarea fondurilor. Cu toate acestea, cel puțin în primii ani de după război exista o dependență destul de mare față de resursele provenite de la guvern. Drept dovadă stau intervențiile frecvente făcute la Ministerul Instrucțiunii Publice, în scopul integrării tinerilor într-un mediu academic prielnic studiului. Realitățile locale erau și ele defavorabile, întrucât Universitatea nu deținea proprietăți pentru a iniția proiecte de amenajare a unor „localuri” studentești. Achiziționarea suprafețelor de teren, precum și a clădirilor sau ridicarea unor imobile noi, necesita eforturi financiare consistente, pe care instituția nu le putea susține.

Conducerea Universității a încercat, în acest context, să speculeze efectele imediate ale revenirii structurilor de conducere centrale la București și să uzeze de însemnătatea educației superioare în consolidarea noului stat pentru a atrage fonduri. Închirierea unor clădiri indica limite materiale dificil de soluționat.

Pe de altă parte, studenții care au beneficiat de un loc în cămin au avut de întâmpinat condiții dificile. Situația era generată atât de dezinteresul Universității pentru a îmbunătăți starea unor clădiri ce nu se aflau în proprietatea instituției, cât și de lipsa banilor. Abia în cea de-a doua parte a primului deceniu interbelic a existat o preocupare mai clară, cu resurse venite tot de la Minister, pentru renovarea și chiar construirea

unor clădiri noi. Schimbări majore s-au produs în special la căminul de studențe „Regina Maria” și Căminul Central din strada Păcurari.

În anii '30 s-au produs cele mai multe încercări de a crea condiții bune de trai pentru studenții Universității din Iași, cu toate că, încă, nu toți au putut să ocupe un loc. Opțiunea închirierii unor clădiri a fost înlocuită de conducerea instituției de învățământ cu investiții în spațiile aflate în proprietate. Situația s-a schimbat și în cazul cantinelor. De la improvizațiile făcute în primii ani după război, pentru a asigura resursele de hrană tinerilor veniți la facultățile ieșene, s-a ajuns la amenajarea unor spații în care să poată lua masa zilnic câteva sute de studenți. În pragul războiului, preocuparea conducerii universitare pentru procurarea alimentelor devine aproape constantă.

Acest patrimoniu imobil al Universității din Iași, reprezentat de spațiile de cazare și de cantine, a avut, după cel de-al Doilea Război Mondial, o situație tulbură. Distrugerile provocate de bombardamentele din 1944 și de utilizarea lor în scopuri militare, ca și regândirea regimului de proprietate în primii ani ai comunismului au reprezentat discontinuități dificil de surmontat de către Universitate.

The Student Housing Stock in Interwar Iași (Summary)

Keywords: *student dormitories, University of Iași, interwar period, living conditions.*

The study aims to analyse some fundamental directions related to the emergence and evolution of the student dormitories pertaining to the University of Iași during the interwar period. The objectives refer to the reactions of the central institutions to the need to create living conditions for the wave of students coming to the city starting with 1918, the evolution of the meaning of student dormitory and the identification of places where spaces designed to encourage young people to study in Iași. The problem of building several student dormitories came against the background of the crisis incurred by the University even from the phase immediately following the union of Bessarabia, Bukovina and Transylvania with the Kingdom of Romania.

The plans for student dormitories were permanently dependent on the resources that could be provided by the government authorities. For these reasons, the Ministry of Public Instruction became a determining factor in order to remedy the disorders caused by the sudden increase in the number of students

enrolled at the oldest Romanian university. However, the financial support came with delays that blocked the activity of the institution. The 1930s brought more changes in the efforts to create living conditions for the students, although not everyone was able to find a place. The option of renting other buildings has been replaced by investments in the University possessions.

The existence of student dormitories went through three major phases in the period between the two World Wars. After the University's attempts to alleviate the crises generated by the increasing waves of students, stage followed aimed to obtain necessary properties to prepare rooms that guarantee the life of young people in Iași. The effects of the economic crisis were visible both in the difficulty of managing the student dormitories and in the impossibility of ensuring a place for a large number of students through the construction of new buildings.

© 2020 by the authors; licensee Editura Universității Al. I. Cuza din Iași. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons by Attribution (CC-BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).